

Meliha Teparić

Islamska kaligrafija i vizije

Vizionarski oblik islamske kaligrafske umjetnosti izravno je utjecao i na njezino formiranje i na njezinu estetiku. Ovoj umjetnosti često je pripisivana mistična dimenzija, budući da je bila pod strogim utjecajem duhovnosti i snage božanske poruke. U sufijским krugovima smatraju da se umjetnost islamske kaligrafije začela i razvijala preko časnog 'Alija ('Ali b. Abi Talib), „kralja svetaca“, kako ga nazivaju u mističnim redovima, zaštitnika umjetnosti (kaligrafije i iluminacije). Smatra se da je kaligrafska umjetnost časnog 'Alija refleksija primordijalne, nebeske kaligrafije, odnosno *Nebeske Knjige* i primordijalnog Pera. Poštivanje svetih ljudi jedna je od najvažnijih karakteristika sufizma, koja je izravno utjecala na umjetnost, posebice u redovima Mevlevija i Bekatšija. Sufiji ili mistici, kako su poznatiji na Zapadu, posebno su njegovali kaligrafsku umjetnost, u kojoj su ponekad prakticirali ritualne obrede. Mnogi autori navode karakterističnu sufijsku meditaciju „spominjanja Božjih Imena“ (zikir) kao jedan od bitnih faktora za postizanje spoznaje i sposobnosti da „vide“ unutrašnju bit stvari. Pojedini sufiji - kaligrafi prakticirali su i religijsko osamljivanje (*halvet*) uza zahtjevno i intezivno meditiranje, kako bi kroz spiritualno pročišćenje postigli pročišćen izraz i u umjetnosti, zasnovan na vizionarskoj metodi koncentracije. Tako je kaligrafska umjetnost smatrana i svetom, te su pojedine skupine duhovnih mistika kontemplirale satima zagledane u nju. Prema predajama, ova je umjetnička vještina realizirana kroz duhovne vizije, ali i korištena kao medij za postizanje duhovnih spoznaja. Ilustrativni primjer vizija arapskoga slova jest vizija mistika i filozofa Ibn Arebija-Šejhu'l Ekber (*Doctor Maximus*), koji je u svojoj viziji vidio arapsko slovo H (he) „u čistom svjetlu kako isteže svoje ruke i postaje riječ Huwa - On, božanski simbol ponad ostalih imena i riječi“. Kaligrafski radovi s ispisom Huwa najkarakterističniji su simboli mističnih sufijskih krugova i pojavljuju se u različitim likovnim oblicima. Slova su u islamskoj umjetnosti smatrana ne samo svetima već i živim bićima, živim organizmima, što nesumnjivo proizlazi iz mističnih vizija. Ovakvi radovi posjeduju nešto od enigmatskog simbolizma, koji se može beskrajno iznova tumačiti. Kaligrafska umjetnost najvećim je dijelom zasnovana na vizijama iz duhovnoga svijeta, od njezina formiranja kroz različite forme manifestacije.